

سوره التین

تشریفات معنایی

موت

علامه رضا یزدانی



انتشارات خوشنویس

سرشناسه : یزدانی، غلامرضا، ۱۳۵۰.
 عنوان و نام پدیدآور : قرابت معنایی / مؤلف، غلامرضا یزدانی
 مشخصات نشر : تهران: خوشخوان، ۱۳۹۲.
 مشخصات ظاهری : ۱. ج. (بدون شماره‌گذاری)
 شابک : 978-600-5695-44-1
 وضعیت فهرست نویسی : فیبا
 موضوع : شعرخوانی
 موضوع : ادبیات فارسی -- راهنمای آموزشی (متوسطه)
 موضوع : ادبیات فارسی -- آزمون‌ها و تمرین‌ها (متوسطه)
 رده‌بندی کنگره : ۱۳۹۲ ۴۴۰۴/۳۹۳۹ PIR
 رده‌بندی دیویی : ۸۵۰۴
 شماره کتابخانه ملی : ۳۲۴۵۵۶۰



عنوان : قرابت معنایی
 ناشر : خوشخوان
 مؤلف : غلامرضا یزدانی
 حروفچینی و صفحه‌آرایی : گروه فنی هیمه (TEX-ایک) (پاک‌نواد ۶۶۵/۶۶۵۴۰)
 طراحی جلد : سعیده ترقی‌جاه
 نوبت چاپ : اول - پاییز ۱۳۹۲
 تیراژ : ۲۵۰۰ نسخه
 چاپخانه : دانش‌پژوه
 قیمت : ۲۲۴۰۰ تومان
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۵۶۹۵-۴۴-۱

کلیه حقوق برای انتشارات خوشخوان محفوظ است.
 تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخررازی، بین روانمهر و لبافی‌نژاد، کوچه انوری،
 پلاک ۱۹، انتشارات خوشخوان، تلفن: ۶۶۴۹۴۰۲۰
 email : info@khoshkhan.ir | www.khoshkhan.ir



ارائه خدمت به دانش‌آموزان این مرز و بوم توفیقی است که در سنوات اخیر نصیب اینجانب و همکاران عزیزم در انتشارات خوشخوان شده است. از این بابت خدا را شاکرم و آرزو دارم این توفیق بیش از پیش پررنگ‌تر و جلالت این خدمت هر روز بیش از قبل افزون‌تر گردد.

سیاست انتشارات خوشخوان بر پایه‌ی اصول زیر چیده شده است:

۱. ارائه‌ی خدمت به عموم دانش‌آموزان، نوجوانان و جوانان ایران عزیزمان.
 ۲. تامین نیازهای آموزشی دانش‌آموزان ممتاز، المپیادی و تیزهوشان کشور که در حد توان باشد.
 ۳. ارائه‌ی برنامه‌ی لازم جهت موفقیت در مسابقات، کنکورهای و المپیادهای علمی که در سطح ملی و بین‌المللی برگزار می‌شود.
 ۴. محور قرار دادن ارائه‌ی خدمت صادقانه و خالصانه در قالب نشر کتب با کیفیت
 ۵. اثر دادن نظرات دانش‌آموزان، معلمان و مشاوران محترم در تالیف و ویرایش کتبی که قصد چاپ آنها وجود دارد.
 ۶. ثبت قیمت مناسب برای کتاب، به‌طوری که در شان و توان عموم دانش‌آموزان کشور بوده و در مقیاس با کتب مشابه پایین بودن آن قیمت محسوب باشد.
- با توجه به اهداف و سیاست‌های فوق این انتشارات با بهره‌گیری از توان دوستان، معلمان و همکارانی که خود در گذشته‌ای نه چندان دور از نفرات ممتاز کنکور و یا المپیادهای علمی بوده‌اند، خلا آموزشی موجود در نظام آموزشی را تا حد توان پر کرده و کمبود مربوطه در این زمینه را تحت پوشش قرار داده است که در قالب نشر کتب با محتویات کمک آموزشی، المپیاد و ... انجام گرفته است. بنابراین با توجه به این که مولفین اولاً خود از نفرات ممتاز کنکور و یا المپیاد بوده‌اند و ثانیاً در حال حاضر معلم و مدرس مدارس ممتاز کشور از جمله مدارس نمونه دولتی و تیزهوشان می‌باشند و نیاز دانش‌آموزان ممتاز به محتویات کتب کمک آموزشی را درک می‌کنند، به لطف خدا و عنایات خاصه‌ی او در سال‌های گذشته کتب منتشر شده از این انتشارات با استقبال بسیار خوبی روبه‌رو شده‌اند که امید است به همین صورت ادامه پیدا کند.
- در تالیف این کتاب نیز دوست بسیار عزیزم جناب آقای یزدانی با زحمات زیادی که کشیدند با دقت و وسواس تمام تالیف اثر را به پایان رساندند که کمال تشکر و قدردانی به عمل می‌آید. و نیز از گروه فنی هیمة مخصوصاً خانم پاک‌نژاد که حرف‌چینی و صفحه‌آرایی را با ظرافت تمام به عهده گرفتند تقدیر می‌شود. از خانم ترقی‌جاه نیز که در طراحی جلد ما را یاری نمودند تقدیر و تشکر به عمل می‌آید.

از شما خوانندگان گرامی نیز کمال تشکر را داشته و تقاضا دارم عیوب و نقص کارهای ما را به بزرگواری خود بخشیده و در صورت صلاحدید آن‌ها را از طریق تلفن، نامه و یا ایمیل بر ما انتقال دهید تا در بهبود کیفیت کار تا حد ممکن نظرات شما عزیزان را دخالت دهیم و خواهشمند است در صورت نارضایتی چه از نظر کیفیت و چه از نظر قیمت کتاب و ... ما را حلال کنید تا خدای نکرده در روز آخرت شرمنده‌ی شما عزیزان نباشیم.

با تشکر

رسول حاجی زاده

مدیر انتشارات خوشخوان

والسلام علی من اتبع الهدی



به نام فدایی که در این نزدیکی است

تقدیم به حافظ که حافظه‌ی ماست

عشق، یک واژه نیست. یک معناست نردبانی به عالم بالاست
 مرگه با زندگی، گره چون خورد عشق، در عمق آینه پیداست
 هنرِ مریخ است آیا عشق که چنین جادوانه و زیباست
 واژه‌ای مبهم است و بی معنی لیک تنها تجلی معناست
 ورطه‌ای جادوانه، بی سقوط که سقوطش عروج بر بالاست
 بی‌زمان است این جزیره‌ی عشق گرچه در عرصه‌ی زمان پیداست
 عشق، گم کردن من و تو و اوست هرچه گم کرده‌ای همه آنجاست

تناسب مفهومی و قرابت معنایی در ادبیات موضوعی است که برای دانش‌آموزان چندان ساده نیست. چند سالی است که سوالات تکراری از ادبیات و جملات کتاب‌های درسی در طرح سوالات کنکور کنار رفته و جای خود را به ابیات فراکتبی از دیوان شعرای مختلف داده است به همین جهت تنوع ابیات نسبت به قبل بسیار شده است که بی‌شک درک و فهم آن و برقراری ارتباط با ابیات دیگر برای دانش‌آموزان کار ساده‌ای نیست و چون تعداد سوالات مربوط به این مبحث در کنکور، بسیار چشمگیر است (حدود ۹ سوال از ۲۵ سوال ادبیات) پس به راحتی نمی‌توان از کنار آن گذشت. البته ناگفته نماند که بخش عمده‌ی ادبیات و زین و پر بار ماه، همین موضوعی است که اشاره شد، بنابراین فهم و درک این موضوع در گرو تمرین و ممارست در خواندن و درک و فهم ابیات خارج از کتاب است.

در این کتاب کوشیده شده است تا آنچه دانش‌آموز برای موفقیت در بحث قرابت معنایی نیاز دارد در اختیار او قرار گیرد.

در فصل اول، نحوه‌ی روخوانی صحیح و طریقه‌ی معنی کردن آموزش داده شده است. سپس به واژه‌های کلیدی، اصطلاحات عرفانی، تلمیحات و انواع نمادها اشاره شده است که تسلط بر این بخش کمک شایانی در فهم معنی و مفهوم ابیات می‌کند.

در فصل دوم، مفاهیم رایج در ادبیات عارفانه، عاشقانه و تعلیمی به همراه توضیح و تفسیر ذکر شده است. فصل سوم به ابیات و عبارتهای درس به درس کتاب و قرابت آن‌ها با ابیات خارج از کتاب اختصاص داده شده است.

در فصل چهارم به تمرین قرابت در غزلیات حافظ و سعدی پرداخته شده.

فصل پنجم مربوط به پرسش‌های چهارگزینه‌ای به صورت سطح‌بندی است.

در فصل ششم، آزمون جهت خود ارزیابی گنجانده شده است.

و در فصل آخر (هفتم) پاسخ‌نامه‌ی سوالات چهارگزینه‌ای آورده شده است.

امید است این کار یک ساله و تجربه‌ی چند ساله‌ی نگارنده، راه گشای دانش‌آموزان عزیز باشد.

این کتاب به این مرحله نمی‌رسید مگر با زحمات بزرگوارانه و عالمانه‌ی دوست و همکار بسیار عزیزم، جناب آقای مهندس حاجی‌زاده مدیر فرهیخته‌ی انتشارات خوشخوان که صمیمانه از تلاش‌های ایشان سپاسگذاری می‌کنم؛ همچنین قدردانی می‌کنم از نظرات، توصیه‌ها و راهنمایی‌های عزیزان همکارم، آقایان کلاهی، گودرزی، عبدالمحمدی - محمدی، احمدی و دانش‌آموزان مدارس نمونه دولتی رشد، الزهراء، نرجس، تیزهوشان علامه حلی - علامه امینی و امام صادق.

غلامرضا یزدانی

تأبستان ۹۲



فهرست مطالب

۱	فصل ۱	درست بخوانیم و درست معنی کنیم
۲۳	فصل ۲	اصطلاحات، نمادها و تلمیحات
۶۱	فصل ۳	مفاهیم رایج در ادبیات
۱۱۱	فصل ۴	قربت معنایی ابیات کتاب
۳۱۷	فصل ۵	تمرین از غزلیات حافظ و سعدی
۳۲۹	فصل ۶	پرسش‌های چهارگزینه‌ای سطح ساده
۳۴۹	فصل ۷	پرسش‌های چهارگزینه‌ای سطح متوسط
۴۱۵	فصل ۸	پرسش‌های چهارگزینه‌ای سطح سخت
۴۵۷	فصل ۹	سوالات خارج از کشور
۴۶۷	فصل ۱۰	سوالات تالیفی
۴۹۳	فصل ۱۱	سوالات رشته‌ی انسانی با مفاهیم مشترک رشته‌ی غیرانسانی
۵۰۹	فصل ۱۲	آزمون‌ها
۵۳۵	فصل ۱۳	پاسخنامه
۶۱۹	فصل ۱۴	پاسخنامه‌ی آزمون‌ها

امروزه، موضوع قرابت معنایی و تناسب مفهومی، به یک دغدغه‌ی اساسی در بین دانش‌آموزان تبدیل شده است، این که بیت‌ها را چگونه بخوانیم و چگونه آن‌ها را معنی کنیم و سرانجام چه مفهومی از آن بیت برداشت کنیم، سؤال است که از همکاران محترم پرسیده می‌شود. واقعیت این است که درست خواندن بیت‌ها و درک درست معنی و مفهوم آن‌ها، کاری نیست که در یکی دو روز و مدت زمان کوتاه بتوان به آن رسید، بلکه نیاز به زمان دارد تا بشود در این امر تسلط کافی پیدا کرد. دانش‌آموزان باید از پایه، یعنی حداقل از شروع کار دبیرستان به این بپردازند، و به خواندن بیت‌های خارج از کتاب روی بیاورند و در درست‌خوانی آن‌ها دقت کنند و با تمرین مداوم بتوانند بیت‌ها را معنی کنند و مفاهیمی را که در بیت مطرح شده با توجه به معنی آن استنباط کنند. پس این امر میسر نمی‌شود، مگر با تمرین مکرر و مداوم در کار.

حال اگر دانش‌آموزی از سال‌های قبل شروع به کار نکرده، نباید فرصت را از دست دهد از همین حالا خود را برای انجام این کار آماده سازد.

یکی از راه کارهایی که می‌توان به تنهایی مطلوب دست یافت استفاده از گزیده‌ی شعر شاعران و یا دیوان شعری آنهاست که به همراه شرح و تفسیر باشد.

مثلاً غزلیات حافظ به همراه شرح و تفسیر می‌توانیم هر شب یک غزل بخوانیم و بیت‌ها را معنی کنیم و مفاهیم آن‌ها را در بیاوریم، به ویژه مفاهیمی که در کتاب‌های درسیمان به آن اشاره شده است، سپس به شرح و تفسیر کتاب نگاه کنیم و بررسی کنیم که تا چه حد بیت‌ها را درست خواندیم و معنی و مفهوم آن‌ها را درست فهمیدیم. در ضمن با این کار می‌توانیم به آرایه‌های ادبی بیت‌ها نیز دقت کنیم تا بتوانیم در آن نیز تسلط کافی به دست آوریم. حال به بررسی ابیاتی می‌پردازیم و به نکاتی اشاره می‌کنیم تا اهمیت کار و دلیل تمرین و تداوم در کار بر ما بیشتر مشخص شود.

۱. حافظ از جان طلبید غمزه‌ی مستانه‌ی یار / خانه از غنای پیرداز و بیهل، تا ببرد
اگر در این بیت حافظ را نهاد فعل طلبید در نظر بگیریم، ترکیب غمزه‌ی مستانه‌ی یار بی‌معنی می‌شود. پس باید حافظ را منادا و غمزه‌ی مستانه‌ی یار را نهاد و جان را مفعول جماد بگیریم تا معنی و مفهوم بیت درست دریافت شود.
معنی: ای حافظ، اگر غمزه‌ی مستانه‌ی یار جان تو را طلب کند دل و جان را خالی از غریبکن و اجازه بده تا یار آن را ببرد.

در بیت زیر درست خوانی واژه‌های آغازین بیت و همچنین واژه‌های پایانی آن، بسیار اهمیت دارد چرا که در غیر این صورت بیت بی‌معنی خواهد شد.

۲. ماه خورشید نمایش ز پس پرده‌ی زلف / آفتابی است که در پیش، سحابی دارد
ماه خورشید نمایش: یعنی چهره‌ی زیبای معشوق که همانند خورشید می‌درخشد. یعنی ماه استعاره از چهره‌ی زیبای یار است که در روشنی و درخشش به خورشید تشبیه شده است ولی اگر واژه‌ی سوم را «نمایش» بخوانیم بیت کاملاً بی‌معنی خواهد شد و همچنین در مصراع دوم باید بعد از واژه‌ی «پیش» ویرگول بیاید و اگر با کسره خوانده شود (پیش سحابی) باز معنی نادرست خواهد شد.